Primul lectorat românesc din Asia Centrală, la Universitatea de Stat din Karaganda, Kazahstan

Nicolae STANCIU*

Key-words: *Romanian studies*, *lectureship*, *Central Asia*, *re-anchored ethnicity*, *educational programs*

Într-o zi semnificativă în istoria României, 24 ianuarie 2014, s-a deschis oficial Lectoratul de limbă, cultură şi civilizaţie românească la Universitatea de Stat „E.A. Buketov" din Karaganda, Kazahstan, primul şi, deocamdată, singurul din Asia Centrală.

Deschiderea unui centru de studii româneşti în cea mai mare regiune a ţării a fost motivată de colaborări academice (Universitatea de Stat din Karaganda are acorduri de colaborare cu câteva universităţi româneşti, precum Universitatea din Cluj-Napoca şi Universitatea Tehnică din Iaşi), factori economici (România este principalul partener economic al Republicii Kazahstan în Europa de Est prin achiziţionarea de către compania *KazMunay Gaz* a pachetului majoritar al Companiei *Rompetrol*), un context antropologic, etnic, istoric şi social (în Kazahstan şi, în mod special în regiunea Karaganda, trăiesc peste 22 000 de etnici români, deportaţi în lagărele staliniste şi urmaşi ai acestora, în majoritate din Bucovina, ţinutul Herţei şi Basarabia, reprezentând un procent din cele 138 de naţionalităţi conlocuitoare în această ţară) şi un cadru instituţional (dezvoltarea reţelei de lectorate româneşti în lume prin acorduri inter-instituţionale ale Institutului Limbii Române cu diverse universităţi din lume).

Comunitatea etnicilor români din Kazahstan s-a format în valuri succesive, începând cu secolul al XIX-lea, când au fost colonizate prin strămutare primele grupuri masive din Basarabia şi Herson. Având promisiunea că vor primi pământ, mii de ţărani basarabeni s-au mutat în regiunea Aktiubinsk, în nordul ţării, fără a cunoaşte condiţiile vitrege de viaţă, în special cele legate de ariditatea solului şi de iernile extrem de lungi, similare celor din Siberia. De altfel, stepa din nordul Kazahstanului nu este, în ciuda desţelenirii îndelungate, favorabilă agriculturii, iar exploatarea intensivă a resurselor minerale a condus la prăbuşirea solului şi la amestecul acestuia cu cărbune sau deşeuri miniere feroase sau neferoase.

Un al doilea val a sosit în Kazahstan în perioada colectivizării sovietice (1929–1930), când au fost deportate în diverse părţi ale ţării câteva sute de români care aparţineau chiaburimii.

* Universitatea de Stat „E.A. Buketov" din Karaganda, Kazakhstan.

BDD-A25242 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:29 UTC)

Un al treilea val a fost format din cetăţeni români de etnie germană din Basarabia şi Bucovina de Nord, după cedarea acestor regiuni Uniunii Sovietice. Două grupuri masive de 170 000, respectiv 29 000 au fost deportaţi la ordinul lui Beria, şeful NKVD, şi aproape 10 000 au ajuns în lagăre de concentrare din Kazahstan.

Un al patrulea val a fost deportat după reinstaurarea trupelor sovietice în Republica Socialistă Sovietică Moldovenească, însumând într-o primă etapă 15 000 de familii, apoi încă 40 000 de basarabeni. În aprilie 1952, au fost deportaţi în Kazahstan 6 000 de basarabeni aparţinând sectei religioase Martorii lui Iehova. Aceştia trăiesc în grupuri compacte în jurul fostei capitale, Alma-aty. Imediat după moartea lui Stalin, au fost deportaţi prin ordinul lui Leonid Brejnev, primul secretar al Republicii Socialiste Sovietice Moldoveneşti, aproape 6 000 de moldoveni. Acestora li se adaugă prizonierii de război capturaţi de Armata Roşie (aproximativ 6 740) şi instalaţi, în perioada 1941–1943, în lagărul de la Spask. Peste 100 de soldaţi de altă naţionalitate, dar având cetăţenie română au fost încarceraţi la Spask.

Un ultim val este format din cetăţeni care au emigrat în Kazahstan ori au fost trimişi la muncă patriotică de către puterea sovietică, în timpul desţelenirii care a început în 1956; a durat peste cinci ani şi a implicat peste 1,5 milioane de persoane din diferite ţări.

La recensământul din 1989, pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Kazahe trăiau circa 33 098 etnici români, dar în anul 2000, potrivit statisticii Secretariatului Popoarelor din Kazahstan, au asumat identitatea românească numai 20 054 persoane, din care 594 s-au declarat români, iar 19 460 moldoveni. După dezintegrarea URSS, asemenea altor grupuri etnice, multe familii româneşti au părăsit Kazahstanul şi s-au întors, în special, în Moldova de peste Prut.

Câteva izvoare, precum arhivele NKVD, deschise nu de mult publicului, şi inscripţii în limba română descoperite într-o biserică din Alma-Ata stau mărturie a deportării etnicilor români în Kazahstan.

Majoritatea românilor rămaşi trăiesc în localităţi diferite, situate în nordul (Pavlodar, Akmola, Kostanay, Karaganda), nord-estul (raionul Aktiubinsk) sau în jurul fostei capitale kazahe, Alma-aty. Distanţele foarte mari dintre localităţile de pe teritoriul Kazahstanului, precum şi opţiunea etnicilor români pentru traiul în localităţi izolate nu fac posibilă o reunire a acestora într-o comunitate compactă. De aceea, viaţa socială şi asociativă au caracter insular. Câteva grupuri, asociaţii şi filialele lor funcţionează în diverse localităţi (Karaganda, Alma-Ata, Pavlodar).

Din punct de vedere profesional, etnicii români sunt oameni de condiţie socială modestă sau medie, majoritatea muncitori, câţiva profesori de şcoală generală şi medici. În ultimele decade, câţiva specialişti români în domeniile extracţiilor de petrol, farmaceutic sau din învăţământul superior lucrează în importante instituţii din Kazahstan.

Lectoratul funcţionează în cadrul Catedrei de Filologie Clasică şi Rusă a Facultăţii de Filologie, dar la cursurile de limbă, cultură şi civilizaţie românească, organizate pe diverse niveluri de competenţe, de la începători la avansaţi, participă studenţi de la diferite facultăţi ale universităţii, precum arte, biologie, chimie, drept, istorie, limbi străine şi relaţii internaţionale.

Pe lângă cursurile din universitate, Asociaţia „Dacia” a Etnicilor Români din Kazahstan oferă copiilor şi adulţilor cursuri de limbă română în cadrul şcolii de

BDD-A25242 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:29 UTC)

duminică. Grupul participant la aceste cursuri este extrem de eterogen, incluzând elevi din clasele primare, elevi de liceu, studenţi, adulţi şi pensionari.

Dacă pentru copii şi tineri învăţarea limbii române reprezintă posibilitatea de a se ancora în cultura şi limba părinţilor şi a bunicilor, precum şi oportunitatea de a accesa burse de studiu în şcolile, liceele şi universităţile din România prin programele administrate prin Departamentul Românilor de Pretutindeni, Ministerul Afacerilor Externe şi Ministerul Educaţiei, pentru adulţi şi pensionari limba rămâne un element de păstrare a identităţii şi de afirmare a acesteia în cadrul Adunării Naţionalităţilor Conlocuitoare din Kazahstan.

Cu sprijinul conducerii universităţii, în special al rectorului Universităţii din Karaganda, prof. dr. Y.K. Kubeyev, al şefei Departamentului de Relaţii Internaţionale, Svetlana Karstina, al şefei Catedrei de Filologie Clasică şi Rusă, Galina Yusupinova, al preşedintelui Asociaţiei Culturale „Dacia" a Etnicilor Români din Kazahstan, Nikolay Plushkish, precum şi al Ambasadei României la Astana, în special prin Excelenţa Sa, Nicolae Ureche şi al doamnei Alice Cristea, ataşat cultural, studenţii lectoratului, masteranzi, doctoranzi şi profesori participă şi la cursurile de mitologie românească, în cercetări de antropologie culturală şi istorie a identităţii, în proiecte culturale, ştiinţifice şi identitare. O parte dintre studenţii lectoratului participă în echipa de cercetare a arhivelor referitoare la deportarea etnicilor români in lagărele de concentrare de la Spask, unde Ambasada a ridicat un monument dedicat victimelor stalinismului. În fiecare an, Ambasada României la Astana şi Asociaţia „Dacia" depune o coroană de flori şi ţine un moment de reculegere la acest monument.

Popularizarea culturii române în spaţiul kazah se face prin festivaluri de muzică şi folclor organizate în fiecare primăvară sub denumirea Mărţişor de către studenţii lectoratului şi membrii Ansamblului Folcloric „Dorul" (în ultimii ani au participat în concerte Eugen Doga, Ion Suruceanu, Grupul România), festivaluri de film românesc (organizate în Universitatea de Stat din Karaganda şi la Palatul Culturii din Karaganda), săptămâna francofoniei (dedicată în anul 2016 evocării lui Eugen Ionesco). În cadrul acestei activităţi au fost proiectate filme documentare despre viaţa şi activitatea literară a dramaturgului, prezentate cărţi, vizionate piese de teatru puse în scenă de diferite teatre din Kazahstan.

Cei 27 de studenţi înscrişi la lectoratul de limba română şi cei 15 elevi de la şcoala de duminică reprezintă un grup cu interese culturale şi lingvistice româneşti în spaţiul kazah. O parte dintre studenţi şi câţiva dintre profesorii de la catedra sau din Facultatea de Limbi Străine participă într-un proiect de cercetare comparativă lingvistică, analizând baze comune indo-europene, romanice, turcice şi slavice şi la un atelier de teoria şi practica traducerii, care a finalizat traducerea unei selecţii de poezii de dragoste româneşti, a unui volum de proză scurtă contemporană şi a trei romane.

Pentru studenţii din alte regiuni ale Kazahstanului, printr-un proiect finanţat de către Departamentul Românilor de Pretutindeni, pregătim o platformă pentru studiul online.

Câţiva dintre studenţii lectoratului au beneficiat de burse pentru traducători în formare oferite de Institutul Cultural Român, un student a participat la Atelierele de Traduceri FILIT din Iaşi. Grupuri de studenţi ai lectoratului au participat în ultimii trei ani în programe de mobilităţi academice la Universităţile din Cluj-Napoca şi

BDD-A25242 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:29 UTC)

Iaşi, opt studenţi de la lectorat şi de la şcoala de duminică beneficiază de burse de studii în şcoli, colegii, universităţi româneşti, în diferite programe de studii pentru facultăţi, master sau doctorat.

The First Romanian Lectureship in Central Asia, at Karaganda State University, Kazakhstan

This article aims at presenting the main activities performed in the Romanian lectureship recently opened at Karaganda State University underlining the academically, anthropological, economical and historical reasons of its functioning. As well as some other centers of Romanian studies, the lectureship in Kazakhstan has an ethnic basis motivated by a long history of deportation and emigration into Kazakhstan. Learning Romanian language and getting familiar to Romanian culture and civilization represent ways to keep the contact with national ethnicity in a far away and isolated hosting culture.

BDD-A25242 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:29 UTC)